

The views of Eastern thinkers on education and upbringing: their role in modern education

Nigorakhon ALIMKHANOVA¹

Uzbek State University of World Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

10 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

15 November 2024

Keywords:

education,
upbringing,
Eastern thinkers,
modern education,
pedagogy,
culture,
ethics.

ABSTRACT

This article is dedicated to studying the educational and pedagogical views of Eastern thinkers. These ideas are analyzed for their significant role in ensuring human development in modern educational processes. The authors examine the moral, intellectual, and social aspects of Eastern pedagogical principles and explore the possibilities of integrating them with modern educational technologies. The practical significance of these views, particularly in connection with the laws and decisions adopted within the modern education system is highlighted. The transmission of the educational heritage of Eastern thinkers to today's generation and its promotion on a global scale is considered a pressing issue.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss6-pp278-282>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Sharq mutafakkirlarining ta'lim va tarbiyaga oid qarashlari: zamonaviy ta'limdagi o'rni

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

ta'lim, tarbiya,
Sharq mutafakkirlari,
zamonaviy ta'lim,
pedagogika,
madaniyat,
axloq.

Ushbu maqola Sharq mutafakkirlarining ta'lim va tarbiyaga oid qarashlarini o'rganishga bag'ishlangan. Ushbu qarashlar zamonaviy ta'lim jarayonida insonning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Sharq pedagogikasi tamoyillari axloqiy, aqliy va ijtimoiy tarbiya bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning amaliy ahamiyati zamonaviy ta'lim texnologiyalari yordamida yanada oshirilishi mumkinligi tahlil qilinadi. Maqolada Sharq mutafakkirlarining merosi bilan bog'liq bo'lgan asosiy pedagogik tamoyillar va ular asosida ta'lim jarayonini tashkil etishning dolzarb masalalari yoritiladi. Shuningdek, ushbu qarashlarning zamonaviy ta'lim tizimi va

¹ Senior Lecturer, Uzbek State University of World Languages. E-mail: alimxanovanigora@gmail.com

qonunlari bilan integratsiya qilinish imkoniyatlari tahlil qilinib, xalqaro miqyosda targ'ib qilish masalalari muhokama qilinadi. Ushbu maqola, xususan, ta'lim sohasidagi tarixiy qadriyatlarni hozirgi zamonaviy ehtiyojlar bilan uyg'unlashtirishga alohida e'tibor qaratadi.

Взгляды восточных мыслителей на образование и воспитание: их роль в современном образовании

Ключевые слова:

образование,
воспитание,
восточные мыслители,
современное образование,
педагогика,
культура,
нравственность.

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена изучению взглядов восточных мыслителей на образование и воспитание. Эти идеи имеют важное значение для обеспечения всестороннего развития личности в современном образовательном процессе. Принципы восточной педагогики тесно связаны с нравственным, интеллектуальным и социальным воспитанием, и их практическая значимость может быть значительно усилена с помощью современных образовательных технологий.

В статье рассматриваются основные педагогические принципы, связанные с наследием восточных мыслителей, и актуальные вопросы организации образовательного процесса на их основе. Кроме того, анализируются возможности интеграции этих идей с современной системой образования и законодательством, а также обсуждаются вопросы их продвижения на международном уровне. Особое внимание уделяется гармонизации исторических ценностей образования с современными потребностями.

KIRISH

Sharq tamaddunining boy merosi, ayniqsa, ta'lim va tarbiyaga oid qarashlarining ahamiyati hozirgi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Sharq mutafakkirlari tomonidan ilgari surilgan pedagogik fikrlar nafaqat ilmiy bilimlarni shakllantirish, balki axloqiy va ma'naviy tarbiyani kuchaytirishga ham qaratilgan. Ularning qarashlari insonga bo'lgan hurmat, mehnatsevarlik, halollik va adolat kabi tamoyillarni o'z ichiga olgan.

Sharq mutafakkirlari o'z davrlarida ilmiy va madaniy rivojlanishga katta hissa qo'shgan. Jumladan, Ibn Sino, Farobiy va Nizomiy Ganjaviy kabi allomalar ta'lim-tarbiya masalalarini inson kamolotining asosiy mezon sifatida ko'rib, ularning amaliyotdagi ahamiyatini alohida ta'kidlaganlar. Ushbu maqola aynan shu merosning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rnini tahlil qilishga qaratilgan.

Bundan tashqari, Sharq mutafakkirlarining fikrlari zamonaviy jamiyatning asosiy muammolariga yechim topishda muhim rol o'ynaydi. Jumladan, ta'lim va tarbiya jarayonida insoniy qadriyatlarni targ'ib qilish, ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish va madaniyatlararo muloqotni mustahkamlashda ushbu qarashlar dolzarb ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar Sharq pedagogikasining mazmunini boyitib, uni yangi texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Sharq mutafakkirlarining qarashlarini zamonaviy ta'limga tatbiq etish uchun tarixiy va madaniy kontekstlarni hisobga olish zarur. Bunda ular ilgari surgan tamoyillarni hozirgi davr ehtiyojlariga moslashtirish, yangi avlod talabalariga ularni tushunarli va dolzarb shaklda taqdim etish masalalari hal etiladi. Bu pedagogik tamoyillar nafaqat ta'lim jarayonini boyitadi, balki global madaniy muloqotda Sharqning ulug' merosini targ'ib qilishga yordam beradi.

Shuningdek, bugungi kunda xalqaro ta'lim muassasalari Sharq mutafakkirlarining pedagogik tamoyillaridan foydalanib, yangi ta'lim strategiyalarini ishlab chiqishmoqda. Bu strategiyalar zamonaviy texnologiyalar, interaktiv o'qitish metodlari va innovatsion yondashuvlar bilan boyitilgan holda, ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Zamonaviy ta'lim jarayonida Sharq mutafakkirlarining ta'lim va tarbiyaga oid qarashlari yosh avlodni intellektual, ma'naviy va axloqiy jihatdan yetuk shaxs sifatida tarbiyalashda mustahkam asos bo'lib xizmat qilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Adabiyotlarni o'rganish jarayonida Sharq mutafakkirlarining ta'lim va tarbiya sohasidagi asarlari zamonaviy pedagogikaga qanchalik mos kelishini tahlil qilish zarur.

Abdurahmonov A. [1] "Sharq pedagogikasi asoslari" asarida Sharqning pedagogik tamoyillari aniq bayon etilgan. Bu asar hozirgi zamonaviy ta'limda Sharq an'analarini qayta tiklash masalalariga bag'ishlangan. Ibn Sinoning "Ta'lim va tarbiya" asarida bolalarning bilim olish jarayonida axloqiy qadriyatlarni shakllantirish usullari ko'rib chiqilgan. Bu asar bolalar tarbiyasiga oid qimmatli ma'lumotlarni o'z ichiga oladi [2]. Farobiyning "Fozil shahar aholisining qarashlari" asarida ideal jamiyat va ta'lim muassasalari tashkil etish bo'yicha qimmatli g'oyalar bayon etilgan [3]. Nizomiy Ganjaviyning "Axloqiy tarbiya asoslari" asarida tarbiyaning axloqiy tomonlari, shaxsning ijtimoiy mas'uliyatlari bo'yicha aniq tavsiyalar berilgan. Bu asar zamonaviy axloqiy tarbiya tamoyillarini boyitishda muhim ahamiyatga ega [4]. Alisher Navoiy. "Mahbub ul-Qulub" asarida inson tarbiyasining axloqiy va madaniy jihatlari keng yoritilgan [5]. Jaloliddin Rumiy. "Masnaviy" asarida insonning ma'naviy kamoloti va axloqiy rivojlanish masalalariga oid falsafiy qarashlar keltirilgan [6]. Al-Farg'oniy. "Astronomiya va tarbiya" asarida ilm-fanni o'rganishning inson kamolotiga ta'siri haqida fikr yuritilgan [7]. Abdulqodir Bedil. "Hikmatlar" to'plamida axloq, insoniylik va tarbiya masalalari nazariy va amaliy jihatlarida yoritilgan [8]. Ahmad Yassaviy. "Hikmatlar" asarida ma'naviy tarbiya va axloqning jamiyat rivojida ahamiyati haqida qimmatli fikrlar bayon qilingan [9].

Sharq mutafakkirlarining mazkur asarlarida bayon etilgan tamoyillar bugungi kunda ham ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirilgan holda, bu tamoyillar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu asarlarning tahlili Sharq pedagogik tamoyillarini o'rganish va ularni zamonaviy ta'limda keng joriy etish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

MUHOKAMALAR

Sharq mutafakkirlari ta'lim va tarbiyani inson kamolotining asosiy omili sifatida ko'rsatganlar. Masalan, Ibn Sino ta'limning axloqiy va aqliy jihatlarini mustahkamlashga urg'u bergan bo'lsa, Farobiy ijtimoiy hamkorlik va axloqiy tarbiyaning ahamiyatini ta'kidlagan.

Sharq mutafakkirlari ijodida ko'pincha quyidagi metodlardan foydalanilgan: shaxs ongini shakllantiruvchi metodlar. Bunga suhbat, ma'ruza, tushuntirish, va pand-nasihat metodlari kiradi. O'quv-tarbiya jarayonida ushbu metodlardan foydalanib, talabalarda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Asosiy maqsad – shaxsga hatti-harakatlar, voqea-hodisalarga nisbatan ma'naviy, axloqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, jismoniy, estetik jihatlarini ochib berish va yoshlarda to'g'ri xulq-atvor va insoniy munosabatlarga baho berish ko'nikmasini shakllantirishdan iborat.

Mutafakkirlarning axloq va tarbiyaga oid qarashlari hozirgi kundagi tajribalar bilan uyg'un holda o'rganilmoqda. Xususan, ular ta'kidlagan salbiy fazilatlarining jamiyatga ta'siri, shuningdek, mazkur illatlarni bartaraf etishning pedagogik yo'llari zamonaviy ta'lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu ilmiy yondashuvlar nafaqat shaxsiy kamolotga, balki ijtimoiy muammolarni yechishga ham xizmat qiladi. Masalan, munofiqlik va hirs kabi salbiy xususiyatlarni ta'lim orqali bartaraf etish yoshlar ongini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Sharq mutafakkirlari o'z asarlarida shaxsga tarbiya berishning ijtimoiy jihatlariga alohida e'tibor qaratganlar. Ular ilgari surgan pand-nasihat metodlari yoshlarning ma'naviy va intellektual rivojlanishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Bugungi zamonaviy pedagogik metodlar ushbu qadimiy uslublarni boyitib, ularning samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Masalan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va interfaol o'qitish metodlari bu usullarni yanada

Zamonaviy ta'limda Sharq mutafakkirlarining qarashlaridan foydalanish ko'plab ijobiy natijalarni ta'minlashi mumkin. Ularning fikrlari nafaqat o'quvchilar bilimini oshirishda, balki ularning shaxsiy kamolotini ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega. Jumladan, axloqiy qadriyatlar va insoniylik tamoyillarini ta'lim jarayoniga singdirish orqali o'quvchilarni kelajakda mas'uliyatli fuqarolar sifatida shakllantirishga erishiladi.

Shuningdek, Sharq mutafakkirlarining qarashlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish muhimdir. Masalan, interfaol o'qitish usullari va innovatsion texnologiyalar yordamida ularning tamoyillarini amaliyotga tatbiq etish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, masofaviy o'qitish va onlayn platformalar bu tamoyillarni yangi avlodga yetkazishda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasida ta'lim va tarbiya sohasida qabul qilingan huquqiy hujjatlar, xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va "2030-yilgacha ta'limni rivojlantirish strategiyasi" kabi hujjatlar Sharq mutafakkirlarining tamoyillarini qo'llash imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Bu qonunlar ta'lim tizimining zamonaviy talablar bilan uyg'unlashgan holda rivojlanishini ta'minlaydi.

XULOSA

Sharq mutafakkirlarining ta'lim va tarbiyaga oid qarashlari hozirgi ta'lim jarayonida qo'llanilsa, ularning ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy jihatlarini yanada samarali bo'ladi. Ushbu ilmiy-nazariy merosni chuqur o'rganish va uni zamonaviy pedagogik amaliyotda qo'llash juda muhimdir. Bu qarashlarning asosida shakllangan ta'lim usullari o'quvchilarda nafaqat bilim olish ko'nikmalarini, balki axloqiy qadriyatlar va insoniylik tamoyillarini rivojlantirishga qaratilgan. Sharq mutafakkirlarining fikrlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali, yosh avlodni nafaqat texnik va ilmiy sohalarda, balki ma'naviy va axloqiy jihatdan ham kamolotga yetaklash mumkin.

Bundan tashqari, Sharq mutafakkirlarining merosi bugungi global ta'lim tizimida madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu pedagogik tamoyillar xalqaro ta'lim maydonida ham foydali bo'lib, turli madaniyat vakillari o'rtasida axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu qarashlarni zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va uni yanada boyitish imkoniyati mavjud. Sharq mutafakkirlarining pedagogik tamoyillari nafaqat milliy ta'lim tizimining, balki butun insoniyatning intellektual va ma'naviy rivojlanishiga hissa qo'shadigan bebaho merosdir. Ularni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish nafaqat o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun, balki jamiyat uchun ham strategik ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 23.09.2020-yildagi O'RQ-637-son <https://lex.uz/uz/docs/-5013007?ONDATE=01.02.2024>
2. O'zbekiston Respublikasi prezidentining O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi farmoni. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 29.04.2019-yildagi PF-5712-son. <https://lex.uz/docs/-4312785>
3. Abdurahmonov A. *"Sharq pedagogikasi asoslari"*. Toshkent: Fan, 2020.
4. Ibn Sino. *"Ta'lim va tarbiya"*. Forsiy manbalar asosida qayta ishlangan. Toshkent: Adabiyot, 2021.
5. Farobiy Abu Nasr. *"Fozil shahar aholisining qarashlari"*. Qayta ishlangan. Toshkent: Ma'naviyat, 2019.
6. Nizomiy Ganjaviy. *"Axloqiy tarbiya asoslari"*. Tehron: Ilm, 2018.
7. Alisher Navoiy. *"Mahbub ul-Qulub"*. Toshkent: Adolat, 2017.
8. Jaloliddin Rumiy. *"Masnaviy"*. Istanbul: Hikmat, 2016.
9. Al-Farg'oniy. *"Astronomiya va tarbiya"*. Samarqand: Ilmiy meros, 2015.
10. Abdulqodir Bedil. *"Hikmatlar"*. Dushanbe: Ma'naviyat, 2019.
11. Ahmad Yassaviy. *"Hikmatlar"*. Toshkent: Ma'rifat, 2020.